

A propòsit de Torras Guardiola

Un assossegat capvespre de la passada tardor s'homenatjava un dels arquitectes catalans més desconeguts però que més influència i predicament va tenir en l'anomenada arquitectura de ferro, del segle XIX. La sala Martí l'Humà del Museu d'Història de Barcelona acollia la presentació del llibre *La Barcelona de ferro. A propòsit de Joan Torras Guardiola*, en el qual es documenta a bastament el pes específic d'aquest professional com a iniciador d'una tradició tecnològica en l'arquitectura catalana.

Eminent matemàtic i expert en càlcul d'estructures, Joan Torras (Sant Andreu del Palomar, 1827 - Barcelona, 1910) era posseïdor d'un prestigi guanyat a pols i pel qual se l'anomenava l'Eiffel català. A la seva capacitat per innovar –que el portà a fundar una empresa de construccions metàl·liques– cal afegir la seva tasca docent, durant 35 anys, a l'Escola d'Arquitectura de Barcelona, on arribà a substituir Lluís Domènech Montaner com a director. Gran part dels arquitectes que més tard construïren l'Eixample projectat per Ildefons Cerdà i que en algun cas assoliren altes cotes de notorietat –entre els quals Antoni Gaudí– van tenir com a professor de mecànica de les construccions i resistència de materials el catedràtic Torras. Dintre l'Escola era ell qui dirigia el corrent tècnic del qual veu-

rien els futurs arquitectes en un moment en què l'arquitectura del ferro obria noves possibilitats tècniques i expressives. D'altra banda, és ben sabut que molts dels seus deixebles acudien a ell per tal de resoldre l'estructura dels seus edificis. Jaume Gustà, August Font, Josep Amargós i Joan Abril van ser alguns dels arquitectes que van recórrer a la saviesa de l'insigne professor quan es van veure en dificultats tècniques, ja sigui per la seva manca d'experiència i/o de coneixements. A una personalitat capdavantera com la de Joan Torras li devem estructures d'invenió pròpia com l'anomenada d'ala de mosca, la qual pren la seva forma d'aplicar fins al límit el concepte de biga equilibrada: aquella que ofereix la mateixa resistència per a cadascuna de les seves seccions. Tot plegat, una mena de simfonia estructural on tots els elements sustentants treballen de manera òptima a base de posar ferro només allà on cal.

La petjada arquitectònica de Joan Torras es pot resseguir en les estructures de nombrosos edificis arreu de Catalunya, però, particularment, en els mercats públics de València (mercat central), Saragossa, Lleida, Sitges i Tortosa, per citar-ne només alguns. En aquesta darrera població, la seva intervenció va ser concloent per tal de bastir la polèmica obra, tal com posen de manifest

les últimes recerques. A la capital del Baix Ebre també va intervenir en el projecte de la segona seu del Banc de Tortosa i resta per confirmar la seva participació en el disseny de la cúpula del temple de la Reparació i en el d'un pont sobre el canal de l'Ebre.

Tota la ciència que Torras acumulava no afectà el seu caràcter afable i generós, necessari per avenir-se amb aquells col·legues que mostraven una vanitat més pronunciada. Aquesta elegància a saber mantenir-se en un discret segon terme ha provocat que la major part de les seves intervencions hagin passat pràcticament desapercbedes. Quan la mort de Torras, Josep Domènech Estapé –un dels arquitectes barcelonins amb qui va col·laborar– li dedicà de tot cor aquestes paraules: “Quants de nosaltres lluïm plomes que potser no ens pertanyen del tot i que devem, en gran part, al que era el nostre conseller i company lleial i afectíssim en l'exercici de la nostra carrera”. Aquesta mostra pública de reconeixement contrasta amb la gasiveria d'altres companys de professió com ara l'arquitecte municipal de Tortosa, Joan Abril Guanyabens (Mataró, 1853 - Tortosa, 1939). Tot i el seu marcat esperit humanista, aquest pèrfid mataroní es vantava per escrit de ser el responsable de l'atrevida estructura del mercat públic sense fer esment del

veritable autor –Torras– ni tampoc no citava, per raons òbvies, els constants esfondraments, espifiades i cessaments del càrrec que li comportà tan ruïnosa construcció. En la pel·lícula del Mercat, Joan Torras ha passat de no figurar en els títols de crèdits a secundari de luxe, per acabar erigint-se'n en protagonista principal, omplint de versemblança la trama d'un guió inconsistent i garantint el desitjat final feliç que, encara avui, ens enorgulleix. Em consta –perquè així m'ho ha expressat algun d'ells– l'embadaliment dels experts en estructures quan llegeixen l'espai interior diàfan d'aquest equipament comercial. Llevat d'alguna estimable excepció, a casa nostra no s'ha tractat la qüestió com caldria, bé sigui per desconeixement dels fets o bé per desídia investigadora; és a dir, per la comoditat d'acceptar acríticament l'ombra allargada i engolidora d'Abril Guanyabens. Qualsevol moment és bo per esmenar aquest greuge històric, però si es vol fer coincidir amb una efemèride de xifres rodones es podria aprofitar el 125è aniversari de la inauguració del mercat tortosí –que s'ha de celebrar enguany– per restituir l'autoria a qui va comprendre, abans que ningú, que amb el ferro es podia fer arquitectura tot treballant des de la mateixa estructura dels edificis.